

INFORMATIKA

A.L.C. Vicentini^x

Brasília

Az informatika kifejezést a könyvtártudományi és dokumentációs kiadványok angol nyelvű referáló lapja, a Library Science Abstract regisztrálta először a 67/758.sz. referátummal /1/. A referátum A.I. MIHAJLOV, A.I.CSERNÜJ, R.Sz.GILJAREVSZKIJ cikkét elemzi. A cikk a Naucsno-Tehnicseszkaja Informacija című szovjet folyóiratban jelent meg a következő címen: Informatika - új szakkifejezés a tudományos tájékoztatás elméletére /2/.

A.I. MIHAJLOV professzor, a VINITI /Vseszsojuznűj Insztitut Naucsnoj i Tehnicseszkoj Informacii = Össz-szövetségi Tudományos és Műszaki Tájékoztatási Intézet/ igazgatója a FID /Fédération Internationale de Documentation = Nemzetközi Dokumentációs Szövetség/ 1967 szeptemberében Tokióban tartott 33. közgyűlésén Informatika: egy tudományos diszciplína címen /3/ ismertetett tanulmányában állást foglalt az új szóalkotás bevezetése mellett.

A FID/CCC /Nemzetközi Dokumentációs Szövetség Központi Osztályozási Bizottsága/ 1968 elején munkacsoportot szervezett a könyvtárügy és a dokumentáció osztályozásának az Egyetemes Tizedes Osztályozáson belüli megreformálására /4/ azzal a céllal, hogy a 002 Dokumentáció és a 02 Könyvtártan a 04/05 új jelzet alatt informatika elnevezéssel kapjon helyet az ETO-ban.

Braziliában Lywal SALLES professzor a közelmúltban tette közzé Az informatika izgalmas világa című cikkét /5/, amelyben a kifejezés értelmét tanulmányozta.

De mit is jelent az informatika mint fogalom, és hogyan jött létre maga szó?

Az informatika kifejezés alapja kétségtelenül az információ szó, amely viszont a dokumentáció mint fogalom kifejlődésének eredménye. A dokumentáció kifejezést Paul OTLET használta először a dokumentu-

^x/A Brasíliai Egyetem Könyvtártudományi és Tudományos Tájékoztatási Karán a dokumentáció professzora, az Egyetemes Tizedes Osztályozás Brazil Bizottságának elnöke, a FID Tanácsának tagja.

mokkal foglalkozó tudomány és általános technikai kérdéseinek jelölésére. Az új fogalom a dokumentum szónak a könyvnél általánosabb értelmet kölcsönöz, tehát nemcsak a kéziratos és nyomtatott szövegeket jelenti, bármilyen legyen is azok formája, hanem minden vizuális, auditív stb. jeleket rögzítő anyagot, amely alkalmas információ továbbítására.

A dokumentáció széles területén a FID a leghatékonyabb szervezet, amelynek 1968-ban - legújabb évkönyve szerint - 44 ország a tagja, ezek közül 20 Európában, 11 az amerikai kontinensen, 8 Ázsiában, 4 Afrikában és 1 Oceániában van /6/.

A FID 1895-ben alakult, és fejlődése három nagy korszakra osztható:

1. az OTLET - LA FONTAINE korszak, amely 1895-től 1928-ig terjed. Ezt a periódust a Szövetség megalakulása, a világ nyomtatványait regisztráló bibliográfiai nyilvántartás szervezése és az Egyetemes Tizedes Osztályozás megteremtése jellemzi;

2. a DONKER DUYVIS korszak 1928-1959 között, amely az Egyetemes Tizedes Osztályozás elterjesztésére és tökéletesítésére, beleértve a keleti nyelveken történő kiadások közzétételét is, továbbá a könyvtártudomány, a bibliográfia és a dokumentáció egymás közötti megkülönböztetésére, valamint a fotoreprodukció kezdeti problémáira koncentráltta erőt;

3. a tájékoztatás és az automatizálás korszaka, amely 1959-ben kezdődött azzal a hosszútávú programmal, amelyet a Varsóban tartott 25. közgyűlés hagyott jóvá /7/.

A FID klasszikus meghatározása, amely szerint "dokumentálni annyit, mint gyűjteni, osztályozni és terjeszteni az emberi tevékenység bármely területéről származó dokumentumokat", új fogalmazásban a következőképpen hangzik: "dokumentáció minden információ gyűjtése és megőrzése, osztályozása, válogatása, szétsugárzása és felhasználása". Tehát megszűnt az a szemlélet, hogy a dokumentációs egységnek vagy a dokumentáció lényegének magának a dokumentumnak kell lennie, mert helyébe maga az információ lépett. Annak idején a FID hosszútávú programjában /8/ foglalkozott a tájékoztatás fejlesztésének eszközeivel, az információ értékelésének problémáival, az információ közlésének célját szolgáló eszközök fejlesztésével, az információs rendszerek megszervezését érintő kérdésekkel, a tájékoztatás nyelvi nehézségeivel, az információk reprodukálásának problémáival és mindenekelőtt a tájékoztatási munkában résztvevő emberi tényező kérdésével.

Mindebből megállapítható, hogy a dokumentáció kifejezés szemantikai fejlődésen is átment, és egyre inkább az információ fogalmával kezdték helyettesíteni. Ezt az irányzatot jól mutatja az American Documentation Institute /Amerikai Dokumentációs Intézet/ eljárása is, amely 1967-ben nevét American Society for Information Science-re /Amerikai Tájékoztatástudományi Társaság/ változtatta /9/.

Az Amerikai Egyesült Államokban a felsőfokú könyvtárosképző intézetek megkezdték egyrészt a tájékoztatástudomány, másrészt az információelemzési rendszerek, valamint speciális dokumentációs kollégiumok beiktatását tantervükbe, továbbá hozzáálltak az adatfeldolgozást és az információs rendszereket is tartalmazó egyetemi tantervek kidolgozásához /lásd HAYES cikkét az északamerikai egyetemi tanszékek új tendenciáiról/10/. Ehhez csatlakozik még a tudományos tájékoztatással kapcsolatos oktatás problémáit tárgyaló szimpóziumok rendezése. Ilyen jellegű volt az 1965. évi Arlie House-i nemzeti és az 1967. évi Queen Elisabeth College-i nemzetközi szimpózium /11/, amelyeket a Dokumentalisták Oktatási Bizottságán keresztül a FID is támogatott /12/. Néhány egyetemi intézet azonkívül, hogy tanfolyamait bővítette, az információ szót nevébe is felvette, pl. a Pittsburghi Egyetem /Graduate School of Library and Information Sciences/ és a Marylandi Egyetem /School of Library and Information Services//13/, amint arról DONOHUE /14/ és REES tanulmányai /15/ tájékoztatnak.

Amikor az Universidade de Brasilia /Brasíliai Egyetem/ könyvtártudományi és dokumentációs tagozatát kialakította /16/, nem követte a többi brazil egyetem gyakorlatát, hanem a kart Faculdade de Biblioteconomia e Informação Científica-nak /Könyvtártudományi és Tudományos Tájékoztatási Karnak/ nevezte el. Edson Nery da FONSECA Egyetem és tudományos tájékoztatás c. munkájában kifejti, hogy a speciális ismeretkörben dolgozó kutató azon problémájának megoldása érdekében, hogy ismeretei mindenkor naprakész szinten lehessenek "új tudomány született, amelyet korábban dokumentációnak, ujabban pedig tudományos tájékoztatásnak neveznek" /17/.

A tájékoztatástudományon belül több munkaterület, illetve szektor van, amely az információ sajátosságait és "viselkedését" kutatja, vagyis azokat a tényezőket, amelyek az információ-kiválasztás szabályait befolyásolják, továbbá azokat a módszereket, amelyek lehetővé teszik, hogy az információk eljussanak a felhasználókhoz. Ennek megfelelően ez a tudomány az emberi ismeretanyaggal a következő vonatkozásokban foglalkozik: az információk létrehozása /termelése/, gyűjtése, szervezése, tárolása, visszakeresése, fordítása, közlése, átalakítása, reprodukálása és felhasználása, továbbá azon személyek képzése, akik e funkciók ellátására specializálják magukat.

Ezek a funkciók természetesen különböző feladatokat jelentenek az érdekelt személyek számára a világ különböző területein. Megnevezésükre a következő kifejezések alakultak ki: könyvtártudomány, bibliográfia, dokumentológia, dokumentaliztika, dokumentumokkal foglalkozó tudomány, tudományos tájékoztatás, tájékoztatástudomány, informatológia, információelmélet és most az informatika.

Azok a személyek, akik e funkciók ellátására specializálják magukat a könyvtárosok, bibliográfusok, dokumentalisták, a tájékoztatástudomány fejlesztésével foglalkozó szakemberek, tájékoztatási tisztviselők, indexelők, reprográfiai szakértők stb. hivatásos kategóriát alkotják, akiket tevékenységük gyakorlásában matematikusok, programozók, közgazdászok, elektromérnökök, nevelők, statisztikusok, tervezők, orvosok, nyelvészek stb. támogatnak, hogy ily módon a tudományok egymás közötti ismeretcserejében a tudományok szintézise jöjjön létre.

Az informatika kifejezést A.A. KORKEVICS, P. DREIFUS és J.G. DORFMANN /18/ alkották meg, alapul véve az információ szót, melyhez hozzátették az angol "ics" végződést, eredményül kapva az informatics szót, hasonlóképpen más tudományágak elnevezéséhez, mint pl. a matematika /matematics/, kibernetika /cybernetics/, szemiotika /semiotics/, asztronautika /astronautics/, bionika /bionics/, elektronika /electronics/ stb.

A VINITI igazgatója az informatika kifejezés használatával kapcsolatban kifejti az információ, a tudományos tájékoztatás és a tudományos tájékoztatási tevékenységek közötti fokozatbeli eltéréseket. H. BORKO a közelmúltban megjelent cikkében /19/ hivatkozik Robert S. TAYLOR tanulmányára /20/, s igyekszik határvonalat vonni a dokumentáció és az információ között, megállapítván, hogy az utóbbi az előbbi sok komponensének egyike.

MAICLÈS szerint /21/ a dokumentáció nem más, mint "tartalmában felülmutt, mozgásában pedig felgyorsult bibliográfia", és míg "a bibliográfia követi a tényeket", addig a dokumentáció "a tények mellett halad". A Sorbonne tekintélyes könyvtárosának kijelentését értelmezve azt lehet mondani, hogy az informatika tartalmában kölcsönös összefüggésekkel átszőtt, mozgásában automatizált dokumentáció, következésképpen, míg a dokumentáció a tények mellett halad, addig az informatika ellenőrzi és irányítja azokat.

Végeredményben az informatika olyan új kifejezés, amely jelenti az információ tanulmányozásával kapcsolatos összes tudományokat valamennyi aspektusukban, elméleti és gyakorlati vonatkozásukban egyaránt, és amely különböző mértékben ugyan, de összefüggésben áll más tudományokkal, mint pl. a bibliográfiával, könyvtartudománnyal, dokumentációval, reprográfiával, matematikai információelmélettel, kibernetikával, szemiotikával, biológiával, kommunikációval, szimbolikus logikával, szemantikával, lélektanval, elektronikával és automatizálással.

1968-ban, vagyis a dokumentáció atyjának tekintett Paul OTLET /22/ születésének századik évfordulójáról történő megemlékezés évében az informatika szó végérvényesen bekerül a nemzetközi tudományos terminológiába.

...o...
o

I R O D A L O M

- /1/ Library Science Abstracts. London, 1950- .
- /2/ MIHAJLOV, A.I. - CSERNÜJ, A.I. - GILJAREVSZKIJ, R.Sz.: Informatika novoe nazvanie teorii naucsnoj informacii. = Naucsno-Tehniceszkaja Informacija; 1966. 12.sz. 35-39.p.
- /3/ /MIHAJLOV/ MIKHAILOV, A.I.: Informatics: a scientific discipline. Moscow, Insitute of Scientific Information, 1967. 7 p.
- /4/ FID News Bulletin, 18.k. 3.sz. 1968. p.23.
- /5/ SALLES, L.: O mundo fascinante da informática.=Cadernos de Jornalismo e Comunicação, 1968. 9.sz. p.12-17.
- /6/ FID Yearbook 1968. The Hague, FID, 1968. 79 p. /FID publ. 426/.
- /7/ Federação Internacional de Documentação. Outline of a long-term policy. FID, The Hague, 1960. 39 p. /FID publ. 325/.
- /8/ Federação Internacional de Documentação. Statement on a new FID programme to meet changing information patterns. The Hague, FID, 1966. 7 p. /FID publ. 404/.
- /9/ ELIAS, A.W.: A/merican/ S/ociety for/ I/nformation/ S/cience/ - Responsibility and opportunity. = American Documentation, 19.k. 1.sz. 1968. p.2.
- /10/ HAYES, R.M.: Data processing in the library school curriculum.= ALA Bulletin, 61.k. 6.sz. 1967. p.662-669.
- /11/ Proceedings of the symposium on education for information science, Warrenton, 1965. Ed. by L.B. Heilprin, B.E. Markuson, F.L. Goodman. Washington - London, Spartan - Macmillan, 1965. 175 p.
- /12/ International conference on education for scientific information work, London, 1967. The Hague, FID, 1967. 270 p.
- /13/ American Library Association. List of Graduated Library School accredited by ALA. Chicago, ALA, 1967.
- /14/ DONOHUE, J.: Librarianship and the science of information.=American Documentation, 17.k. 3.sz. 1966.jul. p.120-123.

- /15/ REES, A.M. - RICCIO, D.: Information science in library school curricula. = International conference on education for scientific information work, London, 1967. The Hague, FID, 1967. p.29-37.
- /16/ Universidade de Brasilia.Conselho Diretor. Resolução nº 04/66.
- /17/ PONSECA, Edson Nery da: Universidade e informação científica. Belo Horizonte, Curso de Biblioteconomia da U.M.G., 1965. 14 p.
- /18/ MIHAJLOV, op.cit. /3/ p.1.
- /19/ BORKO, H.: Information science: what is it? = American Documentation, 19.k. 1.sz. 1968. p.3-5.
- /20/ TAYLOR, R.S.: Professional aspects of information science and technology. = Annual review of information science and technology. Ed. by C.A. Cuadra. New York, Wiley, 1966. p.15-40.
- /21/ MALCLÈS, L.N.: Les sources du travail bibliographique. Genève, Droz, 1950. v.1. p.268.
- /22/ OTLET, P.: Traité de documentation: le livre sur le livre. Bruxelles, Editions Mundaneum, 1934. 431 p.

.oOo.

VICENTINI, A.L.C.: Informatics

At the 33rd Conference of the International Federation for Documentation in Tokyo, September 1967, Professor MIKHAILOV, director of the All-Union Institute for Scientific and Technical Information /VINITI/ presented a paper entitled: "Informatics: a scientific disciplina", introducing thereby a new term into the international scientific terminology.

The term "informatics" was created by KORKEVITSCH, DREIFUS and DORFMANN out of the word "information" by adding to the root of the word "informat" the suffix "ics", thus receiving informatics, similarly to the formation of terms of other sciences as mathematics, cybernetics etc.

Informatics is a new concept including the sciences being related to the theory and practice of information, embracing all its aspects either theoretical or practical. Informatics as a new science is interrelated - though in a different extent - with other sciences e.g. bibliography, librarianship, documentation, reprography, infor-

mation theory, cybernetics, semiotics, biology, communication, symbolical logic, semantics, psychology, electronics and automation.

The Central Classification Committee of the International Federation for Documentation /FID/CCC/ has organized at the beginning of 1968 a special working group to revise the UDC-tables on Librarianship and Documentation with the aim that the classes 002 Documentation and 02 Librarianship should be merged and inserted into the UDC under the new class 04/05 Informatics. Thus, in 1968, at the centenary of the birth of Paul Otlet, one of the founders of documentation, the term "informatics" will be definitively incorporated into the international scientific terminology.

§§§

ВИЦЕНТИНИ, А. Л. С.: Информатика

На 33 конференции Международной Федерации по документации, проведенной в сентябре 1967 года в городе Токио, профессор МИХАЙЛОВ, директор Всесоюзного института научной и технической информации СССР представил трактат под названием "Информатика - новое название теории научной информации", в котором выступил за введение этого термина.

Термин информатика создан КОРКЕВИЧОМ, ДРЕЙФУСОМ и ДОРФМАНОМ. Информатика происходит от слова информация с прибавлением к нему английского суффикса "ics". Таким образом образовалось слово *informatics* по аналогии с терминами других наук, как напр. математика /*mathematics*/, кибернетика /*cybernetics*/ и т.д.

Новый термин информатика обозначает все науки, связанные с изучением информации во всех их аспектах, как в теоретическом так и в практическом отношении и в той или иной мере имеет связь с другими науками, напр. с библиографией, библиотековедением, документацией, репрографией, математической теорией информации, кибернетикой, семиотикой, психологией, электроникой и автоматизацией.

В начале 1968 г. Центральный Комитет по классификации Международной Федерации по документации FID/СССР организовал рабочую группу для проведения пересмотра таблиц УДК по документации и библиотековедению, с целью, переноса прежних 002 документация и 02 библиотековедение под новый индекс 04/05 с названием информатика. В 1968 году, к столетию со дня рождения Пола Отле, одного из основателей документации, слово информатика окончательно входит в международную научную терминологию.

.... В

VICENTINI, A.L.C.: Informatik

Anlässlich der 33. Konferenz des Internationalen Verbandes für Dokumentation /FID/ im September 1967 in Tokyo, hat Professor MICHAEL LOW, Direktor des Allunions Instituts für Wissenschaftliche und Technische Information /VINITI/ einen Vortrag mit dem Titel "Informatik - eine wissenschaftliche Disziplin" gehalten und ist für die Einführung dieses neuen Begriffes eingetreten.

Den Begriff "Informatik" haben KORKEVITSCH, DREIFUS und DORFMANN aus dem Worte Information geschaffen, indem sie zum Wortstamm die Endung "atik" in Deutsch, bzw. den Auslaut "ics" in Englisch zugefügt haben, ähnlich der Wortbildung, bzw. Benennung anderer Wissenschaften, wie z.B. Mathematik /mathematics/, Kibernetik /cybernetics/ usw.

Informatik ist ein Begriff, welcher alle mit dem Studium der Information verbundenen Wissenschaften in ihren sämtlichen Aspekten, sowohl in theoretischen, als auch in praktischen Beziehungen umfasst und welcher, zwar in verschiedenem Maße, mit anderen Wissenschaften, wie z.B. Bibliographie, Bibliothekswissenschaft, Dokumentation, Reprographie, mathematische Informationslehre, Kibernetik, Semiotik, Psychologie, Elektronik und Automatisierung zusammenhängt.

Das Zentrale Klassifikationskomitee des Internationalen Verbandes für Dokumentation /FID/CCG/ hat zu Beginn 1968 eine Arbeitsgruppe mit der Revision der DK-Tabellen des Bibliothekswesens und der Dokumentation betraut. Die Revision bestrebt die derzeit unter 002 Dokumentation und 02 Bibliothekswesen klassifizierten Begriffe unter eine neue DK-Zahl 04/05 Informatik in die DK einzureihen. In 1968, also zur Zeit der hundertsten Jahreswende der Geburt von Paul OTLET, dem Gründer der Dokumentation, wird das Wort Informatik endgültig in die internationale wissenschaftliche Terminologie eingeführt werden.

...M...